

TÁVOL-KELETI TANULMÁNYOK

2017/1



TÁVOL-KELETI TANULMÁNYOK

9. ÉVFOLYAM
2017/1

Főszerkesztő
HAMAR IMRE



TÁVOL-KELETI INTÉZET

BUDAPEST

Borító: Tiltott Város, Peking (Káplár Balázs)

Szerkesztőbizottság

Birtalan Ágnes, Mecsi Beatrix,
Salát Gergely, Szilágyi Zsolt, Tóth Erzsébet, Yamaji Masanori

Szerkesztők

Kósa Gábor, Szilágyi Zsolt

Olvasószerkesztő

Salát Gergely

A Távol-keleti Tanulmányok az ELTE BTK Távol-keleti Intézetének és az ELTE Konfuciusz Intézetének hivatalos folyóirata.

A folyóirat stíluslapja (http://tavolkeletiintezet.elte.hu/pdf/TKT_stiluslap.pdf) alapján elkészített tanulmányokat a tako.ferenc@btk.elte.hu e-mail címre kell beküldeni. A beérkezett tanulmányokat kettős vak eljárás során szakmai lektorok bírálják el.

A kötet megjelent 2018-ban.

Kiadja: ELTE BTK Távol-keleti Intézet, Budapest

Felelős kiadó: Hamar Imre

Műszaki szerkesztés: Péter Alexa

Nyomdai kivitelezés: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.



ISSN 2060–9655

TARTALOMJEGYZÉK

TEREPMUNKA KELET- ÉS DÉLKELET-ÁZSIÁBAN

SALÁT GERGELY – SZILÁGYI ZSOLT: Előszó a tematikus számhoz	1
HOPPÁL KRISZTINA: Spaklival a Távol-Keleten: örökségvédelem és régészeti kutatómunka Kínában	3
SÁRKÖZI ILDIKÓ GYÖNYGVÉR: Az emberi tényező: terepmunka és barátság Kínában	29
ÉLIÁS BOGLÁRKA ANNA: Mongol nomádok ma: az akkulturáció kérdése a mobilitásvesztés okainak és hatásainak tükrében	49
MAJER ZSUZSA: Kolostori kutatómunka Mongóliában	63
TELEKI KRISZTINA: Könyvtári, kolostori és múzeumi kutatómunka Mongóliában: Yamántaka kultusza és meditációs alapszövege	81
FAHIDI CSABA: Nyugat-mongóliai dzahcsinok és népdalaik rövid ismertetése	99
SZILÁGYI ZSOLT: Városlakó nomádok 2.0. A mongóliai terepmunka új perspektívái a 21. században.	125
BELÉNYESY KÁROLY: Új irányok a khmer településtörténeti hálózatok kutatásában (Koh Ker, Kambodzsa)	149
SZÁVA BORBÁLA: Kőbe faragott viseletek vizsgálata Banteay Sreiben, Kambodzsában	181

TÁRSADALOM ÉS POLITIKA A MAI KELET-ÁZSIÁBAN

HORVÁTH CSABA BARNABÁS: Kína energiabiztonsága és a BRI	199
KOZJEK-GULYÁS ANETT: A gazdasági és társadalmi fejlődés elősegíti-e az emberek elégedettségének és boldogságának növekedését Kínában?	217
KOVÁCS BENCE MIKLÓS: Örökké a múlt árnyékában? – (Dél-)Korea és Japán ellentmondásos kapcsolata a XX. században	239

RECENZÍÓK

CSOMA MÓZES: Umemura Yuko 2017. <i>Japánok és magyarok egymásról</i> . Budapest.	255
KÁPOLNÁS OLIVÉR: Ivanics Mária 2017: <i>Hatalomgyakorlás a steppén. A Dzsingisz-náme nomád világa</i> . Budapest.	257
Absztraktok (angol)	265
Absztraktok (kínai)	273

TABLE OF CONTENTS

FIELDWORK IN EAST AND SOUTHEAST ASIA

HOPPÁL, KRISZTINA: With a Trowel in the Far East – Legal and Institutional Backgrounds of Archaeological Investigation in China	3
SÁRKÖZI, ILDIKÓ GYÖNGYVÉR: The Human Factor: Fieldwork and Friendship in China	29
ÉLIÁS, BOGLÁRKA ANNA: Mongolian Nomadism. The Reasons and the Effects of the Mobility Decrease and the Issue of Acculturation	49
MAJER, ZSUZSA: Fieldwork in Mongolian Buddhist Monasteries	63
TELEKI, KRISZTINA: Research Work in Mongolian Libraries, Monasteries, and Museums: The Cult and a Visualisation Text of Yamāntaka	81
FAHIDI, CSABA: A Short Survey of Western Mongolian Zakchins and their Folk Songs	99
SZILÁGYI, ZSOLT: Urban Nomads 2.0. New Perspectives of Mongolian Field Work in the 21st Century	125
BELÉNYESY, KÁROLY: New Aspects in the Archeological Researches of the Khmer Historical Settlement Networks (Koh Ker, Cambodia)	149
SZÁVA, BORBÁLA: Costumes Carved in Stone in Banteay Srei, Angkor	181

SOCIETY AND POLITICS IN CONTEMPORARY EAST ASIA

HORVÁTH, CSABA BARNABÁS: Energy Security of China and the BRI	199
KOZJEK-GULYÁS, ANETT: Does Economic and Social Development Help to Make People More Satisfied and Happy in China?	217
KOVÁCS, BENCE MIKLÓS: Forever in the Shadow of the Past? The Ambiguous Relation of (South) Korea and Japan in the 20th Century	239

REVIEWS

Abstracts (English)	265
Abstracts (Chinese)	273

目录

东亚和东南亚的实地工作

可荣 (HOPPÁL KRISZTINA): 中国考古调查的法律和制度背景研究 3

沙伊珂 (SÁRKÖZI ILDIKÓ GYÖNGYVÉR): 人文因素：

 在中国做的田野调查和建友谊问题 29

艾兰奇 (ÉLIÁS BOGLÁRKA ANNA): 蒙古游牧民族：流动性下降的

 原因和影响以及文化适应 49

蒙茹扎 (MAJER ZSUZSA): 蒙古国佛教寺院的田野研究 63

德雷基 (TELEKI KRISZTINA): 在蒙古图书馆、寺院和博物馆所做的

 研究：大威德金剛崇拜及其可视化经书 81

法萨巴 (FAHIDI CSABA): 西蒙扎哈沁及其民歌简述 99

西拉吉 (SZILÁGYI ZSOLT): 都市游牧民族2.0:

 21世纪蒙古国田野研究的新视角 125

贝蕾内 (BELÉNYESY KÁROLY): 高棉定居点群考古研究的新方面

 （贡开，柬埔寨） 149

萨娃 (SZÁVA BORBÁLA): 吴哥女王宫石头上雕刻的服装研究 181

当代东亚社会与政治

霍察芭 (HORVÁTH CSABA BARNABÁS): 中国的能源安

 全和 “一带一路” 199

安奈特 (KOZJEK-GULYÁS ANETT): 中国经济和社会的发展是否让人

 更满意和幸福？ 217

凯本泽 (KOVÁCS BENCE MIKLÓS): 永远在过去的阴影中？

 二十世纪韩国与日本的暧昧关系 239

书评

摘要 (英文) 265

摘要 (中文) 273

E SZÁMUNK SZERZŐI

BELÉNYESY KÁROLY: HISTORIARCH Régészeti Tanácsadó, Kutató, Fejlesztő,
Innovációs Kft

email: belenyesy@gmail.com

CSOMA MÓZES: tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem

email: szadzsang@hotmail.com

ÉLIÁS BOGLÁRKA ANNA: ELTE BTK Mongolisztika MA

email: eboglar@gmail.com

FAHIDI CSABA: ELTE BTK Mongolisztika Doktori Program, doktorandusz

email: csabasok@gmail.com

HOPPÁL KRISZTINA: MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport

email: hoppalkriszti85@gmail.com

HORVÁTH CSABA BARNABÁS: MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport

email: keluolang@hotmail.com

KÁPOLNÁS OLIVÉR: ELTE BTK Kínai Tanszék,

tudományos segédmunkatárs (OTKA)

email: kaapolnaas@gmail.com

KOVÁCS BENCE MIKLÓS: PPKE, Kelet-Ázsia tanulmányok MA hallgató

email: miklosk89@gmail.com

KOZJEK-GULYÁS ANETT: PPKE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,

Kínai Tanszék, adjunktus

email: anettkozjekgulyas@gmail.com

MAJER ZSUZSA: ELTE BTK Mongol és Belső-ázsiai Tanszék,

tudományos munkatárs

email: majerzsuzsa0710@gmail.com

SÁRKÖZI ILDIKÓ GYÖNGYVÉR: MTA BTK Néprajztudományi Intézet,

email: ildiko.sarkozi@hotmail.com

SZÁVA BORBÁLA: PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, Néprajz- és Kulturális

Antropológia Tudományok Program, doktorandusz

email: szavaborbala@gmail.com

SZILÁGYI ZSOLT: MTA BTK Néprajztudományi Intézet, tudományos főmunkatárs

email: szilagyi.zsolt@btk.mta.hu

TELEKI KRISZTINA: ELTE BTK Mongol és Belső-ázsiai Tanszék,

Mongolisztikai Kutatóközpont, tudományos munkatárs

email: teleki.krisztina@btk.elte.hu

TELEKI KRISZTINA

Könyvtári, kolostori és múzeumi kutatómunka Mongóliában: Yamāntaka kultusza és meditációs alapszövege

A Yamát, a halál urát¹ leigázó Yamāntaka (Yamandag, tib. gshin rje gshed) leggyakoribb megjelenési formája a bivalyarcú, kilencfejű, 34 karú és 16 lábú ‘félelemkeltő’ Vajrabhairava (Očirt ayūlgan üildegč, Dorjjigjid, röviden Jigjid, tib. rdo rje ‘jigs byed), aki egyben az *Anuttara-yoga-tantrák*hoz tartozó *Apa-tantrák* (tib. *pha rgyud*) egyik legfontosabb tibeti és mongol beavató vagy meditációs istensége (*yadam*, tib. *yi dam*),² Mañjuśrī (Manjšir, tib. ‘jam dpal), a buddhák bölcsességét kifejező bódhiszattva haragvó megtestesülése, tanvédő (szkr. *dharmapāla*, tib. *chos skyong*), a megvilágosodáshoz vezető ösvényre lépést segítő istenség.

A 2015-ben és 2016-ban végzett mongóliai terepmunka Yamāntaka mongóliai kultuszának nyomon követését, könyvtári, kolostori és múzeumi adatgyűjtés alapján legfőbb szertartási szövegeinek, kolostori gyakorlatainak, ábrázolásainak vizsgálatát célozta.³ Jelen cikk a terepmunka rövid bemutatása után a kolostori kutatás néhány részletét ismerteti, valamint az istenség ‘Magányos Hős’ alakja (*Jigjid bāwō jigwa*, tib. ‘jigs byed dpa’ bo gcig pa, szkr. *Vajrabhairava Ekavīra*) *Ĵanjā xutagt* Agwānluwsančoddan vagy Changkya Ngawang Lobsang Chöden (Lcang skya Ngag dbang blo bzang chos ldan, 1642–1714) által írt meditációs alapszövegének (tib. *mngon rtogs*, szkr. *abhi-*

¹ Yama Dharmarāja (Čoijō, Čoijal, tib. chos rgyal, gshin rje) a buddhista panteon egyik tanvédő, haragvó istensége, a halál ura.

² Kelényi 2005: 401.

³ A kutatás két szakaszban valósult meg: 2015. június 3-tól szeptember 30-ig a Mongol Tudományos Akadémia Történeti és Régészeti Intézetének keretében a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj támogatásával, valamint 2016. május 31-től augusztus 31-ig a Mongol Állami Egyetem Mongolisztikai Tanszékén a Tempus Közalapítvány kutatói ösztöndíjának támogatásával. Jelen cikk a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj időszaka alatt készült a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj és a Tempus Közalapítvány támogatásával; a cikkben közölt fordítás egy híres mongol újjászületési láncolathoz, a Lcang skya quturytu láncolathoz kötődik.

samaya) fordítását közli, melyet a szerzetesek a szertartások és a meditációs gyakorlatok során használnak.⁴

Yamāntaka, Vajrabhairava tisztelete

A buddhizmus több hullámban érkezett Mongóliába. A mai, tantrikus mongol buddhizmus alapját képező gyakorlatok Tibetből, főként a gelug rend tanáival kerültek a mongol területekre. Vajrabhairava a tibeti gelug rend három fő beavató- és védőistenségének egyike, valamint a szakja rendnek is beavató istensége.⁵ Hagyománya Lalitavajra (10. sz.) és Rwa lotsawa (11. sz.) tevékenységére vezethető vissza. Mivel a legkiválóbb mongol szerzetesek tibeti gelug kolostorokban tanultak, az istenség gyakorlatai elsősorban a 16–17. században kerültek át a mongol területekre: az istenség „anya” vagy hitves⁶ nélküli, Magányos Hős formája és tizenhármass mandalája ismert Mongóliában.

Bár a mongol buddhizmus fejlődése az 1937–1938-as kolostorrombolást követően megrekedt, Vajrabhairava számos ábrázolása és szent szövege fennmaradt. Az 1990-es rendszerváltás után ismét lehetőség nyílt a szabad vallásgyakorlásra, számos buddhista kolostor újjáépült. Vajrabhairava szinte minden mongol kolostorban a legfőbb beavató istenség: szerepe megmutatkozik a mindennapi szertartások (*Cogč'in*, tib. *tshogs chen*), a haragvó istenségek tiszteletére bemutatott szertartások (*Saxius*), a *cam* kolostori tánc (tib. '*chams*) és a szerzetesek meditációja és elvonulása során (*nyanba / nyamba dūiwa*, tib. *bsnyen pa sgrub pa*).⁷ A lámamesterek szent szövegek alapján előkészület után (*wangīn beltgel dagon*, tib. *lta sgom*)⁸ szóban adták és adják át a beavatást (*wan / awšig*, tib. *dbang*, szkr. *abhiṣeka*), a teljes felhatalmazást (*lün wan jenan*, tib. *lung dbang rjes gnan*) és szövegmagyarázó átadást (*šadlün*, tib. *bshad lung*) az istenség megidézéséhez, a „felépítés” (jedrim, tib. *bskyed rim*) és „beteljesítés” meditációs fázisához (*jogrim*, tib. *rdzogs rim*).

⁴ Ezúton szeretném megköszönni Orosz Gergely *Khyentse fellow*nak a szerző azonosításában és szövegpárhuzamainak fellelésében nyújtott segítségét.

⁵ *Sandējigsūm*, tib. *gsang bde 'jigs gsum*: *gsang 'dus, bde mchog, 'jigs byed*, azaz Guhyasamāja, Cakrasaṃvara, Vajrabhairava.

⁶ *Yūm / ex*, tib. *yum*, szkr. *śakti*.

⁷ A meditációt a beavatásban részesült hívek is végezhetik.

⁸ A tibeti kifejezés kérdéses.

A terepmunka módszerei

Magyarországon Dr. Kelényi Béla elemezte Yamāntaka tizenhármass mandaláját és tibeti kultuszát.⁹ Az istenség általános jellemzőinek leírása,¹⁰ egyes szövegei mai mongol nyelven megjelentek;¹¹ számos ábrázolása katalógusokban megtekinthető.¹² A szakirodalom megismerésén kívül a 2015–2016-os terepmunka ulánbátori könyvtári, kolostori és múzeumi kutatást foglalt magába. A könyvtári adatgyűjtés filológiai, a kolostori filológiai és antropológiai módszereken alapult. Mivel az egyes ábrázolások megtekintése számos engedélyhez kötött, a múzeumi kutatás nem elemezte azokat, csupán lista készült az istenség egyéni és csoportos ábrázolásairól a múzeumi adatbázisok alapján. A könyvtári kutatás nehézsége abban állt, hogy a tibeti és a mongol szövegeket csupán szkennelve lehetett megtekinteni, és kézzel lemásolni. Noha a kolostori terepmunka során a szerzetesek segítőkészsége minden területen megmutatkozott, a kegytárgyak fényképezése nem minden esetben volt engedélyezett. A meditációs gyakorlatok pontos feltárásához és megértéséhez beavatás és meditációs gyakorlat szükséges.

Könyvtári kutatás

A Mongol Nemzeti Könyvtár régi tibeti és mongol nyelvű buddhista kéziratok és fanyomatok gazdag tárháza. A kutatás a Yamāntakához köthető legfontosabb művek fellelését célozta. A főként papíralapú katalógusok tanulmányozása során mintegy 50 tibeti és 12 mongol nyelvű, Yamāntakával kapcsolatos mű került azonosításra. A mongol művek közül néhány pekingi fanyomat, mások ojrát írással íródtak.¹³ Számos szerzetes gyűjteményes kötetei is tartalmazznak hasonló szövegeket, ám ezek katalógusai nem hozzáférhetőek.¹⁴

⁹ Kelényi 2005: 401–415, valamint az ott hivatkozott művek.

¹⁰ Čoimā (et al.) 2000; Bayasgalan 2011; Bayasgalan 2003; Bayasgalan 2000.

¹¹ Bandida Luwsanlkhündew 2004.

¹² Fleming – Lkhagvademchig 2011; Narantuya – Shur 2015.

¹³ A mongol szútrák egyike-másika a Magyar Tudományos Akadémia Keleti Gyűjteményében is fellelhető (Kara 2000: 116, 296).

¹⁴ A mongol szövegeket gyarapítja Galbabadrā láma magángyűjteményének két szövege (Nyamočir 2015: 10–147, 199–264).

Múzeumi kutatás

A múzeumi kutatás Yamāntaka ábrázolásainak listázását célozta három, buddhista gyűjteménnyel rendelkező múzeumban. Noha alkotójuk és származási helyük többnyire ismeretlen, mind az 1937-es kolostorrombolás előtti időszakból maradt fenn, s a mongol buddhista művészet sajátosságait tükrözi. Yamāntakát többnyire a tíz tanvédő (*arwan xangal*)¹⁵ egyikeként ábrázolják, de hitves nélküli „magányos” alakja, tizenhármass csoportja és mandalája is látható.

A Bogd Kán Palotamúzeum negyven ábrázolást őriz: néhány öntvényt, faragványt és harmincnál több festett tekercsképet. Az összeállított lista az alkotások leltári számát, anyag- és tartalmi meghatározását, rövid leírását, méretét és készítésének időpontját közli. A múzeum publikált katalógusa három alkotás jó minőségű fotóját közli. Az alkotó csupán egyetlen esetben ismert.¹⁶

A Čoiĵin Láma Szentélymúzeum gyűjteménye mindössze kilenc Yamāntaka-ábrázolást tartalmaz: két öntvényt, öt tekercsképet és két papírmásé figurát. A lista a kilenc alkotás leltári számát, anyagát és tartalmi meghatározását, rövid leírását, méretét és készítésének időpontját tartalmazza. Az alkotó egyetlen esetben ismert. A Janabajar Szépművészeti Múzeum 89 Yamāntaka-ábrázolást őriz, melyek leltári száma, anyaga ismert. A múzeum 2014-es Yamāntaka-kiállításának katalógusa a közeljövőben kiadásra kerül.

Kolostori kutatás

A kolostori kutatás Yamāntaka szerepének, ábrázolásainak, szertartások során használt szövegeinek megismerését, a szerzetesek Yamāntakához köthető meditációs gyakorlatainak tanulmányozását célozta Ulánbátor két fő kolostorában, a Jūn xürē Daščoilin kolostorban és a Gandantegčėnlin kolostorban, melyek az egykori kolostorfőváros, Urga hagyományát élesztették fel.¹⁷

¹⁵ Vajrapāṇi, Yama, Yamāntaka, Śrīdevī, Mahākāla, Sita-Mahākāla, Caturmukha-Mahākāla, Vaiśravaṇa, Brahmā, Begtse.

¹⁶ Bat-Erdene–Mendsaixan 2011.

¹⁷ A Jūn xürē Daščoilin kolostor Yamāntaka-ábrázolásainak fotózása megtörtént, ám a Gandantegčėnlin kolostorban a fotózás nem engedélyezett. A Jūn xürē Daščoilin kolostor *cam* táncán és *Saxius* szertartásán olvasott Yamāntaka-szöveg recitálásának digitális rögzítése, Yamāntaka Magányos Hős alakja egy szerzetes általi felolvasásának rögzítése megtörtént.

1. Szertartási szövegek

A szerzetesek kolostori szertartások, elsősorban a haragvó istenségeknek szentelt havi *Saxius*, év végi *xūcīn xural* és a nyári *cam* tánchoz kapcsolódó *Ĵaxar* szertartások során olvassák az alábbi szövegeket:

Dpal rdo rje 'jigs byed dpa' gcig gi mngon rtogs bsgom bzlas mdor bsds bzhugs so [‘A Magányos Hős Vajrabhairava megidézésének és mantrarecitációs gyakorlatának összefoglalása’], 12 fólió;

Dpal rdo rje 'jigs byed kyi bla brgyud gsol 'debs bstod pa shis brjod yan lag bdun pa rnams bzhugs, szövegváltozata *Yi dam dpal rdo rje 'jigs byed kyi bla brgyud gsol 'debs bzhugs so* [‘Vajrabhairava lámaláncolata, fohászai, dicsőítése, áldomása, hétagú imája’], 9 fólió;

Dpal rdo rje 'jigs byed lha bcu gsum ma'i sgrub pa'i thabs/ rin po che'i za ma tog ces bya ba bzhugs so [‘Drágakökosár: A 13 Vajrabhairava istenigézése’], 44 fólió.

Az első, rövid szöveg – melynek fordítása jelen cikk végén olvasható – egyéb szertartásoknak is része, a meditációs gyakorlatok alapszövege.

2. Beavatások

A szerzetesek többféle Yamāntaka-beavatással rendelkezhetnek. Külön beavatás létezik Yamāntaka „Magányos Hős” alakjához és a „Tizenhármass Yamāntaka” csoporthoz, illetve nem ritka, hogy a szerzetesek többször megkapnak egy-egy beavatást. A Jūn xūrē Daščoilin kolostorban tartott legutóbbi beavatásra 2014. szeptember 3–7-ig került sor: a pekingi Yonghegong 雍和宮 kolostor kilencven éves mongol apátja, Ĵamiyantüwden a beavatás után egy újonnan kiadott tibeti gyűjteményből¹⁸ magyarázta Yamāntaka gyakorlatait mongol nyelven.¹⁹ A Gandantegčenlin kolostorban 2016. július 18-án a tibeti Khensur Jhado Tulku rinpocshe tartott beavatást tibeti nyelven mongol tolmácsolással.²⁰

¹⁸ Rje btsun Shes rab rgya mtsho: 522–712.

¹⁹ A beavató mester életrajza, az előkészületek, a beavatás, a többnapos szövegmagyarázat dokumentációjának megtekintése, a tanulmányozott tibeti alapforrás megszerzése megtörtént.

²⁰ Rögzítése megtörtént. A tibeti Khensur Jhado Tulku rinpocshe által a Gandantegčenlin kolostorban tartott Yama beavatás gyakorlatainak követése párhuzamként a Yamāntaka-kutatáshoz, 2016. július 19.

3. Meditáció

Mongóliában nem szokás az Európában elterjedt heti egyszeri, csoportos meditáció. A szerzetesek mesterüktől kapják az útmutatást, és otthon vagy más hol meditálnak, ha akarnak, olyan gyakran, ahogy idejük engedi. A meditációs gyakorlatok megkezdéséhez beavatás szükséges. A beavatottnak először a *Tündügīn naljor* (tib. *thun drug gi rnal 'byor*, 'hatrészes jóga') szöveget kell olvasgatnia, hogy felkészüljön a felépítési és beteljesítési fázisokra. Ezután következik a fent említett, 12 főlíós alapszöveg: *Dpal rdo rje 'jigs byed dpa' gcig gi mngon rtogs bsgom bzlas mdor bsds bzhus so* ['A Magányos Hős Vajrabhairava megidézésének és mantrarecitációs gyakorlatának összefoglalása'], melyet fejből kell tudni, hogy a meditáció során pontosan fel lehessen idézni az istenséget. A szerzetesek meditációjának részletes szövege, tantrája a Daščoilin kolostorban a *Dpal rdo rje 'jigs byed chen po'i bskyed rdzogs kyi lam zab mo'i rim pa gnyis kyi rnam bzhas sku gsum nor bu'i bang mdzod* ['A három test drágakökcincstára, avagy a Dicső Yamāntaka felépítése és beteljesítése beható ösvényének két szintje'] (131 főlíó). Az erre épülő második meditációs szöveg kizárólag mester segítségével érthető.

A meditációt mester segítségével kell végezni. A kezdetekkor legjobb a mester személyes jelenlétében, együtt meditálva. A meditációt az Oltalomért folyamodás ima (*Itgel, Ĵawdo/Ĵamdo*, tib. *skyabs 'gro*) recitálásával kell kezdeni, melyet légzőgyakorlat és a meditáció maga követi. A rövid meditációkon kívül egyhetes, tíznapos, kéthetes, sőt egy hónapos, hároméves és egyéb meditációk is léteznek. Vannak, akik évente vesznek részt egyéni vagy csoportos meditációban (*nyamband sūx*) a természetben, „temetők” mellett vagy egyéb elhagyatott helyeken.

4. A *cam* tánc előtti Yamāntaka meditáció²¹

A beavatások elsősorban a mindkét kolostor által rendezett *cam* kolostori tánc²² előtti egyhetes meditációs időszakhoz szükségesek (*nyanba / nyamba*

²¹ Majer–Teleki 2014. A *cam* a kolostor egyik legfőbb ünnepe, mely sok hívet vonz. A felkészülés csaknem két hónapig tart, magában foglalva a mozdulatok betanulását, az egyhetes meditációs időszakot, melynek fő alakja *Ĵigīd*, a tánc védőistensége és a *Ĵinsreg* tűzáldozatot (tib. *sbyin sgreg*). A *cam* tánc előtt négy nappal felszentelik

düwa, tib. *bsnyen pa sgrub pa*, a meditációs istenség megközelítésének megvalósítása), melynek során Yamāntakát idézik meg, aki a kolostorok és a *cam* tánc védőistene is egyben (*Ĵigjīdīn nyamba*, tib. *’jigs byed bsnyen pa*). A meditációt több szerzetes végzi egy adott helyen, avatatlan szemek előtt elzárva. A *cam* tánc során a szerzetesek hatalmas erejű haragvó istenségeket és egyéb karaktereket jelenítenek meg. A meditáció célja, hogy a tantrikus szertartások és a tánc főbb szereplői mentálisan felkészüljenek az általuk megjelenített istenségek hatalmas erejének elviselésére, megértsék és képviseljék a tantrikus szertartások lényegét. A *Ĵigjīdīn nyamba* meditáció megvéd a *cam* alatti erőktől, és segíti a szerzeteseket, hogy minden lény hasznára fordítsák kapott hatalmukat.

A Jūn xürē Daščoilin kolostor *corj* lámája interjúbán részletezte a közös meditáció menetét. Ő maga 2010-től vesz részt a *cam* előtti meditációban, és 2013-tól ő a tánc alatti szertartások vezetője (*lamdax lam*). Elmondása szerint a meditációban részt vevő szerzetesek száma évente eltérő: az utóbbi években négy–hét fő között volt.²³ A tantrikus szertartások és a tánc főbb szereplőinek (*lamdax lam*, *Čambon*, *Agramba*, *Serjimba*, *Gombo* stb.) minden évben részt kell venniük a meditációban, azonban van, aki otthonában készül fel. Nincs különbség aközött, hogy valaki egyedül vagy csoportban meditál. A résztvevőknek teljes beavatással kell rendelkezniük Yamāntaka gyakorlataihoz (*Yamandagīn awšig* / *Ĵigjīdīn wan*, tib. *dbang*).

A meditáció a kolostor egyik elsötétített szobájában zajlik; külső inger nem érheti a meditálókat. A bejárati ajtón a *camta* lóg (tib. *mtshams mtha’*, ‘határvonal’), mely egy magokkal töltött, kék selyemmel borított, henger alakú tárgy DZAH felirattal, mely *Čoijō*, a halál ura – a tánc főszereplője – nevében védi a meditáció helyét a bemenő rossz és a kimenő jó dolgok

az áldozatokat, ruhákat és maszkokat, majd sor kerül a háromnapos *Ĵaxar* (tib. *lcags mkhar*) szertartásra, melynek során háromszor belső *camot*, a harmadik napon külső táncot tartanak (*gadūr cam*), amikor is a kolostor udvarán különböző buddhista istenségeket jelenítenek meg a táncosok. A tánc a *sor* (vagy *sorīn balin*, tib. *zor*) és a *jaxar* elégetésével végződik, melyek fából készült jelképek. Elégetésükkel a gonosz elpusztul. A tánc végén a hálaadó áldozatra, a *Čoijō danragra* (tib. *gtang rag*) kerül sor, melyet a következő napon záró szertartás követ.

²² A Gandantegčēnlin kolostor felélesztett *Danšig nādam* – *Xürē cam* táncának dokumentálása 2016. augusztus 6–7-én megtörtént, melynek fő beavató istensége Yamāntaka. A Jūn xürē Daščoilin kolostor *cam* táncának dokumentálására többek között 2016. július 13-án került sor, melynek fő beavató istensége Yamāntaka.

²³ 2005-ben, a tánc megrendezésének második évében 33 szerzetes vett részt az 53 táncos közül.

áramlásától. A meditálókat a *camyog* segíti (tib. ‘*cham g.yog*, ‘*cam* szolga’), aki teát és ételt hoz. A szerzetesek nem hagyják el a helyiséget egy teljes hétig. A meditáció helyét, a szerzetesek ülését, párnáit először meg kell tisztítani: szvasztika ábrát rajzolnak gabonából, majd *kuša* fűvet raknak keresztbe *vajra* formában. E tisztítás erőt és rendíthetlenséget biztosít a gyakorlóknak. A helyiség oltárán a Magányos Hős ábrázolását, mandaláját helyezik el. Az oltárhoz a *lamdax lam* ül a legközelebb, a többiek körülötte.

A recitálás és a meditáció hajnaltól késő estig tart, éjjelente megengedett néhány óra alvás. A szerzetesek 4-kor vagy 4:30-kor kelnek. A nap négy meditációs szakaszra oszlik (*tun*, tib. *thun*). Az első szakasz kb. 5-től 7:30-ig tart, majd a szerzetesek teát és reggelit fogyasztanak. A 9–12-ig tartó második szakaszt ebéd követi, majd 2–5-ig tart a következő szakasz. Szerény vacsora után az utolsó rész 7–10-ig tart. Az alvás minden kényelmet, pokrocot, ágyat nélkülöz.²⁴

A recitált szöveg (*čogo*, tib. *cho ga*) mindennap ugyanaz. Először az Olalomért folyamodás szövegét olvassák (*Itgel*), szünet után a *Šēralba*²⁵ szövegét, majd a *Tündügīn naljort*, végül a Magányos Hős szövege következik. Ezután a szerzetesek az előírt mennyiségű varázsigét (*tarni*, tib. *gzungs*, szkr. *dhāraṇī*) mondják magukban, és meditálnak saját ütemükben, ami negyven perctől két óráig tarthat. A meditáció alatt hat *dhāraṇī* olvasnak, melyek közül a legfontosabb Yamāntaka fő *dhāraṇī*-ja, az OM HRĪḤ ṢṬRĪḤ VIKRITĀ NANA HŪM PHATḤ, melyet százezerszer (*bum*, tib. ‘*bum*) recitálnak el. A csoporton belül eltér a szerzetesek recitálási sebessége. Mindenkinek tudatosítania kell magában, hogy meditál, nem lehet arra hagyatkozni, hogy majd más olvas helyette. A *dhāraṇī* mindenki recitálja. A recitálás közben megjelenik az istenség maga, így nem kalandozhat el a gondolat. Mivel a tizenhármas csoport szövegében nagyon sok a *dhāraṇī*, a szerzetesek Vajrabhairava Magányos Hős alakján meditálnak, akinek nincs külön, hosszú szövege.

Az egyhetes meditációs időszak a tűzszertartással zárul (*jīnsreg*, tib. *sbyin sreg*), melynek során a hibákat, a fonák gondolatok tisztítását végzik a 13 féle gabona és egyéb áldozatok tűzbe vetésével, melyek mindegyike mást és mást szolgál. Ez egy békés tűzszertartás (tib. *sbyin sreg zhi ba*), melyet a fehér abrosz is mutat.

²⁴ Majer–Teleki 2014.

²⁵ A mongol ejtésű szöveg cím azonosítása további kutatásokat igényel.

A Yamāntaka-meditáció alapszövege

A Jūn xūrē Daščoilin kolostor elemzett szövege 12 fólióból áll. Címe: *Dpal rdo rje 'jigs byed dpa' gcig gi mngon rtogs bsgom bzlas mdor bsds bzhugs so* ('A Magányos Hős Vajrabhairava megidézésének és mantrarecitációs gyakorlatának összefoglalása'). A kézirat ötfóliós változata a Magyar Tudományos Akadémia Keleti Gyűjteményében is hozzáférhető (522.35),²⁶ variánsával és leiratával együtt (635.22).²⁷ Orosz Gergely szíves közlése szerint a szerző, az 1. Changkya Ngawang Lobsang Chöden (1642–1714) gyűjteményes műveinek (*sümbüm*, tib. *gsung 'bum*) Ca kötetében van egy *Yi dam rgya mtsho 'i sgrub skor* ('A meditációs istenségek óceánjának *sādhana* gyűjteménye') című gyűjtemény, melynek szintén része a szöveg, s talán ebből származnak a leiratok. A szerző összes művei a pekingi Tandzsúrban megtalálhatóak, így jelen szöveg is (6253).

A szöveg három fő részre osztható: 1. előkészületek, 2. meditáció és recitálás, 3. záró imák.

1. A szöveg hódolattétellel és témamegjelöléssel kezdődik; a bódhicsitta felkeltésének imájával folytatódik. 2. A gyakorló egy pillanat alatt felidézi a Magányos Hős Vajrabhairavát, mely azután visszaolvad az ürességbe. A gyakorló elkészíti a belső és külső áldozatokat, megáldja és megtisztítja azokat, majd átlényegül a bivalyarcú, kilencfejű, 34 karú és 16 lábú Vajrabhairavává. A szöveget fejből recitálva pontosan úgy képzei el Vajrabhairavát, ahogy van, kitérve összes attribútumára és egyéb részleteire. A *sādhana* meditációs szövegek módszereinek megfelelően a gyakorló létrehozza az istenség hármasságát (tib. *cho ga gsum bskyed*): először fogadalmas lényre lényegül (szkr. *samayasattva*), majd szívénél megjelenik a bölcsesség-lény (szkr. *jñānasattva*), Mañjughoṣa, majd meghívja a meditációhoz hasonló Vajrabhairavát, végül e három a DZAḤ HŪṢ BAM HOḤ mantrával egybeolvad. Ezután a gyakorló meghívja a beavató istenségeket – akik közül Akṣobhya a legfontosabb, mivel Vajrabhairava az ő buddha-családjába tartozik –, és felajánlja nekik a külső és belső áldozatokat. Vajrabhairava magasztalása után az összpontosítás-lény (szkr. *samādhisattva*) jut szerephez, valamint Vajrabhairava fontos mantrái következnek. A gyakorló meghívja magát Vajra-

²⁶ Orosz 2009: 381. *Dpal rdo rje 'jigs byed dpa' bo gcig pa'i mngon rtogs mdor bsds*. ff. 1–5, 35,5 x 8,5 (28,5 x 7) cm, 8 sor/oldal, orosz papírra íródott mű a 20. század fordulójáról.

²⁷ Orosz 2009: 843.

bhairavát tartózkodási helyéről, és felkínálja neki az áldozati javakat (külső és belső áldozatok, áldozati sütemény). Magasztalja, majd visszaküldi Vajrabhairavát saját élőhelyére. 3. Végül a gyakorló jótetteket ajánl fel és áldást mond. Ennek utolsó versszakai több szertartási szöveg végén előfordulnak. A mű kolofonnal zárul.



Vajrabhairava. Janabajar Szépművészeti Múzeum gyűjteménye, Ulánbátor.

A fordítás során Kelényi Béla 2005-ben írt kiváló művét és magyar nyelvben meghonosított terminológiáját, valamint Dagya rinpoche angol művét (2009) vettem alapul.

<p>dpal rdo rje 'jigs byed dpa' gcig gi mngon rtogs bsgom bzlas mdor bsdus bzhugs so/ (1v) <i>na mo gu ru bheera va ya/</i> 'dir dpal rdo rje 'jigs byed dpa' gcig gi mngon rtogs bsgom bzlas mdor bsdus bya tshul ni/</p>	<p>A dicső, magányos hős Vajrabhairava megidézésének és mantrarecitációs gya- korlatának rövid összefoglalója <i>Hódolat Bhairavának!</i> A dicső, magányos hős Vajrabhairava meg- idézése és mantrarecitációs gyakorlata röviden a következő:</p>
--	--

sangs rgyas chos dang tshogs kyi mchog rnams la/ byang chub bar du bdag ni (2r) skyabs su mchi/ bdag gi spyin sogs bgyis pa'i bsod nams kyis/ 'gro la phan phyir sangs rgyas 'grub par shog/ ces lan gsum gyis skyabs 'gro sems bskyed bya/	A Buddhához, a Tanhoz és a szerzetesi közösség kiválóságához Megvilágosodásomig oltalomért folya- modom, Adakozás és egyéb tetteim érdemei által Érjem el a buddhaságot, hogy a lények javára lehessenek! – ezt háromszor elismé- telve oltalomért kell folyamodni, és fel kell kelteni a megvilágosodás szándékát.
rang nyid skad cig gis (2v) dpal rdo rje 'jigs byed zhal gcig phyag gnyis kyis gri gug dang thod pa 'dzin par gyur/ OM HRĪḤ ŚTRĪḤ VIKRITĀ NANA HŪM PHAT. OM SVABHĀVA SHUDDHAH SARVA DHARMA SVABHĀVA SHUNDDHO HAM stong pa nyid du gyur/	Egy pillanat alatt egyarcú, kétkarú Vajrabhairavává válok, ki két kezében bárdot és koponyát tart. OM HRĪḤ ŚTRĪḤ VIKRITĀ NANA HŪM PHAT. Az OM SVABHĀVA SHUDDHAH SARVA DHARMA SVABHĀVA SHUNDDHO HAM [mantrával] az üresség szférájába enyészik.
stong pa'i ngang las thod pa so so'i nang du mchod pa khyad par gsum ldan dang gtor ma dang nang mchod zag pa med pa'i bdud rtsi'i rgya mtsho chen por gyur/ OM ARGHAM ĀH HŪM/ zhes pa nas/ OM SHABTA ĀH HŪM/ (3r) OM ĀH HŪM/ gsum gyis gtor ma nang mchod rnams byin gyis brlabs la/ OM SVABHĀVA sbyangs/	Az üresség szférájából egy-egy kopo- nya belsejében a három kiválóságot tartalmazó áldozat, az áldozati süte- mény és a belső áldozat, ²⁸ hatalmas, makulátlan nektároceánná változik. Az OM ARGHAM ĀH HŪM sortól az OM ŚAPTA ĀH HŪM [sorig elmondom a mantrát]. ²⁹ Az OM ĀH HŪM [mantrát] háromszor elmondva megáldom a belső áldozatot, majd az OM SVABHĀVA [kezdetű mantrával] megtisztítom.
stong pa'i ngang las sna tshogs padma dang zla ba dang nyi ma'i gdan gyi steng du HŪM las rdo rje HŪM gis mtshan pa yongs su gyur pa las/ rang nyid dpal rdo rje 'jigs byed chen po sku mdog mthig nag zhal dgu phyag so bzhi	Az üresség szférájából létrejövő színes lótusz, holdkorong és napkorong trón tetején keletkező HŪM szótag egy HŪM szótaggal díszes vajrává változik, majd ebből magamat a kékesfekete testszínű, kilenc arcú, 34 karú, 16 lábú, jobb lá-

²⁸ A belső áldozat vért, vizeletet, alkoholt vagy egyéb tantrikus jelentésű javakat foglal magában (tib. *nang mchod*).

²⁹ OM ARGHAM ĀH HŪM, OM PĀDHYAM ĀH HŪM, OM PUṢPE ĀH HŪM, OM DHŪPE ĀH HŪM, OM ĀLOKE ĀH HŪM, OM GANDHE ĀH HŪM, OM NAIVADHYA ĀH HŪM, OM SHABTA ĀH HŪM. Ez a rész a külső áldozatok (tib. *phyi mchod*) felajánlásáról szól: kézmosó víz, lábmosó víz, virág, füstölő, mécses, illatos víz, étel, zene.

<p>zhabs bcu drug pa g yas bskums shing g yon (3v) bryangs pa'i stabs kyis bzhugs pa/ khams gsum po za bar nus ba ha ha zhes sgrog cing ljags 'dril ba/ mche ba rnam par gtsigs pa khro gnyer can/ khro gnyer gi 'gram du smin ma dang sbyan 'jig pa'i dus ltar 'bar ba/ skra kham ser gyen du brdzes pa/ 'jig rten dang 'jig rten las 'das pa'i lha la sdigs mdzub byed pa/ 'jigs pa rnam kyang/'jigs (4r) par mdzad pa/ PHEM ka ra'i sgra chen po 'brug ltar sgrog pa/ mi'i khrag dang zhag dang rkang dang tshil bu za ba/ 'jigs su rung ba'i thod pa bskam po lngas thod byas shing/ mgo po rlon pa lnga bcu'i thod pa'i 'phreng bas brgyan pa/ sprul nag po'i mchod phyir thogs dang mi rus kyis 'khor lo dang/ rna chal sogs pa'i rus pa'i rgyan rnams kyis brgyan pa/ (4v) gsum pa che ba/ gcer pu'i gzugs can/ smin ma dang 'dzi ma dang sma ra dang ba spu rnams dus mtha'i me ltar 'bar zhing/ rtsha zhal nag po ma he gdong can shin tu khros pa rva rgon po can/ de'i steng ma rva gnyis kyis dbus kyis zhal dmar po/ rab tu 'jigs pa zhal nas khrag 'dzag pa/ de'i steng du 'jam dpal yi zhal ser po yid tsam khros pa/ gzhon nu'i rgyan gyis (5r) brgyan pa/ spyi bor ral pa lnga dang ldan pa/ rva'i rtsha ba'i g yas kyis zhal dang po sngon po/ de'i g yas zhal dmar po/ g yon zhal ser po/ rva'i rtsha ba'i g yon gyi zhal dang po dkar po/ de'i g yas zhal dud ka/ g yon zhal nag po/ zhal rnams shin tu khros pa/ zhal dgu po thams cad kyang spyan gsum gsum dang ldan pa/</p>	<p>bait behajlító, bal lábait kinyújtó hatalmas dicső Vajrabhairavának képzelem el, ki a három birodalmat elnyelni képes, nevetése így hangzik: „Haha!”, nyelve felkunkorodik, agyarait igencsak vicsorítja, [homlokát] haragosan ráncolja, s ráncai mellett szemöldöke és szeme a pusztulás kalpájának [tüzéhez] hasonlatosan lángol. Fakósárga haja felfelé mered. Az evilági és a világon túli istenekre félelmet keltő kéztartással mutat, a félelmeteseket is megfélemlíti, s a mennydörgéshez hasonló hangon PHEM-et kiált. Emberi vért, hájat, velőt és zsírt zabál, s félelmetes ötágú, száraz koponya-koronát visel. Az ötven nedves fejből álló füzérrel ékes, áldozati fonalként fekete kígyót hord; azonkívül emberi csontból való kerékdíszekkel, fülbevalókkal és a többi csontékszerekkel is díszített. Hasa kidülled, teste mezíten. Szemöldöke, szempillája, szakálla és szőrszála a kalpa végének tüzéhez hasonlóan égnek.</p> <p>Szerfözlött haragvó fő arca fekete bivalypofa, hegyes szarvakkal. Fölötte, a két szarv között egy vörös, igencsak félelmetes arc; szájából vér szivárog. E fölött pedig Mañjuśrī sárga, kissé haragvó arca a fiatalság díszével ékes, fejcsúcsán haja öt füzérre bomlik.</p> <p>A jobb szarv tövéénél lévő első [középső] arc kék, az attól jobbra lévő vörös, a bal oldali pedig sárga. A bal szarv tövéénél lévő első arc fehér, az attól jobbra lévő szürke, a bal oldali pedig fekete. [Ezek] az arcok szerfözlött haragvók, s mind a kilenc arcon három-három szem van.</p>
<p>(5v) phyag g yas g yon gyi dang po gnyis kyis glang po che'i pags pa rlon pa mgo g yas dang/ spu phyir bstan te lag pa dang rkang pa'i pags pa g yon pa nas brkyangs te 'dzin pa/ lhag ma g yas</p>	<p>Első két jobb és bal kezével egy elefánt szőrével kifordított nedves bőrének fejét tartja a jobbján, lábainak bőrét pedig a balján. Ami a többi jobb kezét illeti: az elsőben bárd, a másodikban <i>bhindipāla-</i></p>

kyi dang po na gri gug/ gnyis pa na bi dhi pá la/ gsum pa na gtun shing/ bzhi pa na chu gri/ lnga pa na ka n.a ya/ drug pa na dgra ste/ bdun pa na mdung/ brgyad pa na (6r) mda'/ dgu pa na lcags kyu/ bcu pa na dbyug to/ bcu gcig pa na kha tam ga/ bcu gnyis pa na 'khor lo/ bcu gsum pa na rdo rje rtse lnga pa/ bcu bzhi pa na rdo rje tho ba/ bco lnga pa na ral gri/ bcu drug pa na cang te'u bsname shing/	dárda, a harmadikban fa mozsártörő, a negyedikben kis görbe kés, az ötödikben <i>kaṇaya</i> -lándzsa, a hatodikban csatabárd, a hetedikben lándzsa, a nyolcadikban nyíl, a [második sorban lévő] kilencedikben vashorog, a tizedikben bot, a tizenegyedikben khatvāṅga-bot, a tizenkettedikben csatakorong, a tizenharmadikban ötágú <i>vajra</i> , a tizennegyedikben <i>vajra</i> pöröly, a tizenötödikben kard, a tizenhatodikban <i>damaru</i> -dob.
lhag ma g yon gyi dang po na khrag gis bkang ba'i thod pa/ g nyis pa na tshangs pa'i mgo po/ gsum pa (6v) na phug/ bzhi pa na rkang pa/ lnga pa na zhags pa/ drug pa na gzhu/ bdun pa na rgyu ma/ brgyad pa na dril bu/ dgu pa na lag pa/ bcu pa na dur khrod kyi ras/ bcu gcig pa na skyes bu gsal shing la btsugs pa/ bcu gnyis pa na me thab/ bcu gsum pa na thod tshal/ bcu bzhi pa na sdigs mdzub/ bco lnga pa na 'phan rtse gsum pa/ bco drug pa na rlung ras bsname pa/	A többi bal kéz közül az elsőben vérrel teli koponyacsésze, a másodikban Brah-mā-fej, a harmadikban pajzs, a negyedikben láb, az ötödikben pányva, a hatodikban íj, a hetedikben bél, a nyolcadikban csengő, a [második sorban lévő] kilencedikben kéz, a tizedikben „szemfedő”, a tizenegyedikben karóba húzott ember, a tizenkettedikben tűzhely, a tizenharmadikban fejbőr, a tizennegyedik kéz félelmet keltő tartásban van, a tizenötödikben háromágú szalag, a tizenhatodikban szél-szövet.
(7r) zhabs g yas kyi dang pos mi/ gnyis pas ma he/ gsum pas glang/ bzhi pas bong bu/ lnga pas rna mong/ drug pas khyi/ bdun pas lug/ brgyad pas wa dang/ g yon gyi dang pos bya rgod/ gnyis pas 'ug pa/ gsum pas bya rog/ bzhi pas ne tso/ lnga pas khra/ drug pas bya chen po/ bdun pas khyim bya/ brgyad pas bzhad mnan pa/ (7v) tshangs pa dang dbang po dang khyab 'jug dang drag po dang/ gzhon nu gdong drug dang log 'dren dang zla ba dang nyi ma rnams kha sbub tu byas te/ zhabs 'og tu mnan nas me dpung rab tu 'bar ba'i klong dkyil na bzhugs pa/	Jobb lábai közül az elsővel emberre, a másodikkal bivalyra, a harmadikkal ökörrre, a negyedikkel számárra, az ötödikkel tevére, a hatodikkal kutyára, a hetedikkel juhra, a nyolcadikkal rókára [tapos]. Bal lábai közül az elsővel varjúra, a másodikkal bagolyra, a harmadikkal hollóra, a negyedikkel papagájra, az ötödikkel héjára, a hatodikkal egy óriás madárra, a hetedikkel tyúkra, a nyolcadikkal hattyúra tapos. [Jobb] lábaival az arcukat lefordító Brahmát, Indrát, Visnut és Rúdrát, [bal lábaival] a Hatar-cú Kamārát, Vinayakát, Candrát és Sűr-yát tapossa, s egy szerfelett lángoló tűz kellős közepén tartózkodik.
rang nyid dam tshig sems dpa'i thugs kar zla gdan la ye shes sems dpa' 'jam dpal gzhon nur gyur pa sku mdog ser po	Saját magam vagyok a fogadalmas lény. Szívemnél egy holdtrónuson a bölcsesség-lény, Mañjughošává váló kissé ha-

<p>yid tsham khros pa/ phyang (8r) g yas ral gri ‘phyar zhing/ g yon gyis glengs bam thus kar bsname pa/ zhabs rdo rje skyil krung gis bzhugs pa/ mtshan so gnyis dand dpe byad brgyad cus brgyan pa/ ral pa’i zur phud lnga dang ldan zhing/ rgyan thams cad kyis brgyan pa/ de’i thugs kar ĀH las byung ba’i nyi ma’i dkyil ‘khor gyi dbus su ting nge ‘dzin sems dpa’ (8v) HŪM yig mthing ga ‘od zer lnga ‘phro ba/ rang gi mig gnyis su KHIMSHIM/ rna bar DZRRIM snar KHAM/ lcer RAM/ dpal bar KAM/ lte bar SAM/ skye bar OM/ mgrin par ĀH / thugs kar HŪM gis mtshan bar gyur/</p>	<p>ragvó, sárga testszínű, jobbával kardot emelő, baljában szíve előtt könyvet tartó, <i>vajra</i>-ülésben ülő, a 32 elsődleges és a nyolcvan másodlagos szépségjeggyel ékes, haja öt kontyba fogott és minden ékszerrel díszített. Szívénél az ĀH szó- tagból egy nap-mandala keletkezik, melynek közepén a sötétkék HŪM szó- tag összpontosítás-lényként ötszínű fényt sugároz. Saját két szemem KHIM- SHIM, fülem JRRIM, orrom KHAM, nyelvem RAM, homlokom KAM, köl- dököm SAM, homlokom³⁰ OM, torkom ĀH, szívem HŪM jelöli.</p>
<p>thugs ka’i HŪM las ‘od zer ‘phros rang bzhin gyi gnas nas bsgoms pa dang ‘dra ba’i dpal rdo rje ‘jigs byed mdun gyi nam mkhar spyang drangs/ DZAH HŪM BAM HOH dam tshig (9r) pa dang gnyis su med par gyur/</p>	<p>Szívem HŪM szótagjából fény árad, és saját helyéről a meditációhoz hasonla- tos dicső Vajrabhairavát a magam előtti térbe meghívom. DZAH HŪM BAM HOH a fogadalmas lényvel egybeolvad.</p>
<p>slar yang thugs ka’i HŪM las ‘od zer ‘phros dbang gi lha rnams spyang drangs/ khyed rnams kyis mngon par dbang bskur du gsol/ zhes gsol ba btab pas dbang gi lhas dbang bskur/ mi bskyod pas dbu brgyan par gyur/</p>	<p>Újfent a szív HŪM szótagjából fény árad, és a beavató istenségeket meghí- vom. Adjatok teljes felszentelést! – ekként fohászokodom, és a beavató isten- ség hatalommal ruház fel, és Akşobhya válík fejdíszemmé.</p>
<p>OM YAMĀNTAKA ARGHAM PRATĪCCHA HŪM SVĀHĀ zhes pa nas SHAPTA PRATĪCCHA HŪM SVĀHĀ/ zhes mchod pa (9v) phul/</p>	<p>OM YAMĀNTAKA ARGHAM PRATĪCCHA HŪM SVĀHĀ ettől kezdve ŚAPTA PRATĪCCHA HŪM SVĀHĀ/ eddig elmondva áldozatot mutatok be.</p>
<p>OM YAMĀNTAKA OM ĀH HŪM/ zhes nang mchod phul/</p>	<p>OM YAMĀNTAKA OM ĀH HŪM/ ekként a belső áldozatot felajánlom.</p>
<p>gzugs mchog mchog tu drag po che/ dpa’ bo mchog gi spyod yul can/ gdul dka’ ‘dul ba’i don mdzad pa/ rdo rje ‘jigs byed la phyag ‘tshal/ zhes pas bstod/</p>	<p>A fenséges testűek legerősebbike, A legkiválóbb bátrak tevékenységi terü- letével rendelkező, A nehezen megtéríthetőeket megtérítő Vajrabhairava előtt leborulok – így ma- gasztalom.</p>

³⁰ A tibeti *skye bar* kifejezés talán elírás.

<p>rang gi thugs kar ting nge ‘dzin sems dpa’i mtshar sngags phreng gis bskor ba las ‘od zer ‘phros/ ‘gro ba’i don byas/ rgyal ba rnams mchod/ sangs rgyas byang (10r) sems kyi byin rlabs thams cad bsdus te sngags phreng la thim par gyur/ sngags ni/ OM ARAPACANADHĪḤ OM YAMARĀJA SADOMEYA YAMEDORU ṆAYODAYA/ YADAYONI RAYAKṢEYA/ YAKṢAYACCHA NIRĀMAYA/ HŪM HŪM PHAṬ PHAṬ SVĀHĀ/ OM HRĪḤ ṢṬRĪḤ VIKRITĀ NANA HŪM PHAṬ/ sogs bzhi ka’am/ OM YAMĀNTAKA HŪMPHAṬ/ chi nus bzlas mthar/ OM YAMĀNTAKA (10v) SAMAYA/ MANUPĀLAYA/ YAMĀNTAKA TVENOPATIṢṢA/ zhes sogs yig brgya brjod/</p>	<p>A saját szívemben ragyogó mantrafüzérrel körülvett összpontosítás lényből fény árad, a lények hasznára tesz, a győzedelmeknek áldoz, a buddhák és bódhiszattvák minden áldását összegyűjti, és a mantrafüzérben feloldódik. A mantra: OM ARAPACANADHĪḤ OM YAMARĀJA SADOMEYA YAMEDORU ṆAYODAYA YADAYONI RAYAKṢEYA YAKṢAYACCHA NIRĀMAYA/ HŪM HŪM PHAṬ PHAṬ SVĀHĀ/ OM HRĪḤ ṢṬRĪḤ VIKRITĀ NANA HŪM PHAṬ/ és a többi négy-szer vagy az OM YAMĀNTAKA HŪM PHAṬ-ot, ahányszor csak tudom, recitálom, végül OM YAMĀNTAKA (10v) SAMAYA/ MANUPĀLAYA/ YAMĀNTAKA TVENOPATIṢṢA/ kezdetű százszótagos mantrát kell elmondani magasztalásként.</p>
<p>rang gi thugs ka’i HŪM las ‘od zer ‘phros/ dpal rdo rje ‘jigs byed mdun gyi nam mkhar spyen drangs/ ljags ‘od zer gyi sbu gus gtor mai’i bcud thams cad drangs te gsol bar gyur/ OM YAMĀNTAKA YIDAM BALIMTA KHAKHA KHĀHI KHĀHI/ gsum mam bdun gyis gtor ma phul/ OM YAMĀNTAKA ARGHAM nas SHAPTA PRATĪCCHA HŪM SVĀHĀ (11r) zhes pas mchod/ OM YAMĀNTAKA OM ĀH HŪM / gis nang mchod phul/</p>	<p>Saját szívem HŪM szótagjából fény sugárzik, és meghívom a dicső Vajrabhairavát az előttem lévő térbe. Nyelve fényszálaival megissza az áldozati sütemény összes levét, és elfogyasztja. OM YAMĀNTAKA YIDAM BALIMTA KHAKHA KHĀHI KHĀHI/ e mantrát háromszor vagy hétszer elmondva felajánljuk az áldozati süteményt. OM YAMĀNTAKA ARGHAM-tól kezdve ŚAPTA PRATĪCCHA HŪM SVĀHĀ-ig szóló mantrával áldozatot mutatunk be. OM YAMĀNTAKA OM ĀH HŪM e mantrával felajánljuk a belső áldozatot.</p>
<p>gzugs mchog mchog tu x/ la phyag ‘tshal/ zhes bstod/</p>	<p>A fenséges testűek legerősebbike [stb. a fent említett, négy soros vers]. Előtt leborulok – ekképp magasztalom.</p>
<p>gtor mgron brtan ba khugs sam/ yang na/ khyed kyis sems can don kun mdzad/ rjes su mthun pa’i dngos grub stsol/ sangs rgyas yul du gshegs nas kyang/</p>	<p>Ha vannak, hívni kell az áldozati sütemény ünnepre érkezett vendégeket, vagy pedig [ezt kell mondani] „Te mindent tégy meg az élőlények javáért,</p>

slar yang 'byon par mdzad du gsol/ OM BADZRAMUH zhes rang gnas su gshegs/ (11v)	Add meg a tökéletesség varázserejét! Noha most visszatérsz a buddhaföldre, Ismét jöjj el ide, kérlek!” OM BADZRAMUH– ekként saját he- lyére visszatér.
dge ba 'di yis myur du bdag/ rdo rje 'jigs byed 'grub gyur nas/ 'gro ba gcig kyang ma lus pa/ de yi sa la 'god par shog/ ces dge ba bsngo/	Ezen erénnyel jómagam rögvest, Miután megvalósítottam Vajrabhairavát, Maradék nélkül minden lényt Vezessek az ő földjére – ekképp erényeket ajánlok fel.
nyin mo bde legs mtshan bde legs/ nyi ma 'i gung yang bde legs shing/ nyin mtshan rtag tu bde legs pa 'i/ dkon mchog gsum gyi bkra shis shog/ ces shis pa brjod bar bya 'o/	Legyen öröndetes a nap s az éj, Legyen öröndetes a délidő, Az éjjel, nappal folyton örvendezettő Három drágakő áldása legyen jelen – ekképp áldást mondok.
zhes pa 'di ni dong nyer pa 'ga' zhig gis bskul ngor – ngag dbang chos ldan gyis sbyar ba 'o/ (12r)	Ezt [a szöveget] valamelyik templomszolga (<i>donir</i>) kérésére Ngawang Chöden [Agwānčoddan] írta.

Zárszó

A kutatás során sikerült Yamāntaka mongóliai hagyományait feltárni. Az 1937 előtti kultuszhoz köthető a Mongol Nemzeti Könyvtár, illetve a három múzeum anyaga, melyek a ma is élő meditációs gyakorlat gyökereit mutatják, hiszen a szövegek és az ábrázolások is a meditáció „támaszai”.

Mivel Vajrabhairava a mongol sárgasüveges kolostorok legfőbb védőistensége, a fordított szöveg alapszövegnek számít, valamint minden haragvó istenséggel kapcsolatos szertartáson az első szövegek között olvassák, mert útmutatása szükséges a többi istenség gyakorlatához is. A szöveget az egyik leghíresebb (belső-)mongol reinkarnációs láncolat tagja, Changkya Ngawang Lobsang Chöden írta (1642–1714), aki kortársa volt az 5. dalai lámának, a 4. pancshen lámának, Öndör gegēn Janabajarnak és számos egyéb, Congkhapa és a sárgasüveges rend tanait tibeti, mongol és mandzsu területeken terjesztő lámának.

A kutatás során két további, hosszú és részletes meditációs szöveget sikerült megszerezni, melyek fordítása egyértelműsítheti az istenség kultuszának mongóliai terjesztőit is.

Elsődleges források

- Dpal rdo rje 'jigs byed dpa' gcig gi mngon rtogs bsgom bzlas mdor bsds bzhugs so* ['A Magányos Hős Vajrabhairava megidőzésének és mantrarecitációs gyakorlatának összefoglalása'], 12 főlíó.
- Dpal rdo rje 'jigs byed dpa' bo gcig pa'i mngon rtogs mdor bsds* ['A Magányos Hős Vajrabhairava megidőzésének összefoglalása'], 5 főlíó, MTAK, 522.35, 635.22.
- Dpal rdo rje 'jigs byed kyi bla brgyud gsol 'debs bstod pa shis brjod yan lag bdun pa rnams bzhugs*, szövegváltozata *Yi dam dpal rdo rje 'jigs byed kyi bla brgyud gsol 'debs bzhugs so* ['Vajrabhairava lámaláncolata, fohásza, dicsőítése, áldomása, héttagú imája'], 9 főlíó.
- Dpal rdo rje 'jigs byed lha bcu gsum ma'i sgrub pa'i thabs/ rin po che'i za ma tog ces bya ba bzhugs so* ['Drágakökosár: A 13 Vajrabhairava istenigézése'], 44 főlíó.
- Dpal rdo rje 'jigs byed chen po'i bskyed rdzogs kyi lam zab mo'i rim pa gnyis kyi rnam bzhag sku gsum nor bu'i bang mdzod* ['A három test drágakökinestára, avagy a Dicső Yamāntaka felépítésének és beteljesítésének beható ösvényének két szintje'], 131 főlíó.
- Gsang bde 'jigs gsum gyi rim gnyis rnam bshad dngos grub snye ma* [Guhyasamāja, Cakrasamvara és Vajrabhairava kétszintű gyakorlatának magyarázata, megvalósítása], Rje btsun Shes rab rgya mtsho. Ser gtsug nang bstan dpe nying 'tshol bsdu phyogs sgrig khang.

Másodlagos szakirodalom

- Bandida Luwsanlxündew 2004. *Yamandagīn ūsgexuīn jergemj* [Yamāntaka meditációs módszere]. 1. kötet. Ulánbátor: Šambal nīgemleg.
- Bat-Erdene, D. – Mendsaixan, O. 2011. *Bogd Xānī ordon muzyei. Ūzmerīn dējis 1911–2011*. [Masterpieces of Bogd Khaan Palace Museum]. Dedicated to the 100th Anniversary of the National Revolution. Ulánbátor: Bogd Kán Palotamúzeum.
- Bayasgalan, Š. 2000. *Burxadiin tailbar tol'. III. Yadam burxad* [Buddhák enciklopédiája 3: beavató istenségek]. Ulánbátor: Urlax erdem.
- Bayasgalan, Š. 2003. *Yamandaga burxanī tailbar* [Yamāntakával kapcsolatos magyarázatok]. Ulánbátor.
- Bayasgalan, Š. 2011. *Arwan xangal burxadīn taxilga* [A tíz haragvó istenség tisztelete]. Ulánbátor: Interpress.
- Čoimā Š. et al. 2000. *Buddīn šašin, soyolīn tailbar tol'. 1–2-r bot'* [Buddhista enciklopédia]. Ulánbátor: Mongol Állami Egyetem.
- Dagyab Rinpoche 2009. *Abbreviated Sadhana Method for Actualization of Thirteen-Deity Vajrabhairava*. California: Gyuto Vajrabhairava Center.
- Fleming, Zara – Lkhagvademchig Jadamba Shastri. 2011 *Mongolian Buddhist Art: Masterpieces from the Museums of Mongolia. Volume I, Part 1 – 2: Thangkas, Embroideries, and Appliqués*. Chicago: Serindia.

- Kara, György 2000. *The Mongol and Manchu Manuscripts and Blockprints in the Library of the Hungarian Academy of Sciences*. [Bibliotheca Orientalis Hungarica XLVII.] Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kelényi Béla 2005. „Vajrabhairava tizenhármass mandalája.” In: Birtalan Ágnes – Rákos Attila (szerk.) *Bolor-un gerel – Kristályfény. Tanulmányok Kara György professzor 70. születésnapjának tiszteletére*. 1. kötet. Budapest: Belső-ázsiai Tanszék, Magyar Tudományos Akadémia, Altajisztikai Kutatócsoport, 401–415.
- Narantuya, C. – Šur, B. 2015. *Nūdelč Mongolīn sod бүтэлүүдін дэјис. Sodnomīn Gansūxīn xuwīn cuḡlūlgās. Masterpieces of Nomadic Mongolia*. [Collections of Gansuh Sodnom.] Ulánbátor: Ulānbātar Print Co. Ltd.
- Nyamočir, G. (szerk.) 2015. *Galbabadraa lama's archive*. [Mongolian-Tibetology Series VII–IX.] Ulánbátor.
- Orosz, Gergely 2009. *A Catalogue of the Tibetan Manuscripts and Block Prints in the Library of the Hungarian Academy of Sciences*. Vol. 2. Budapest: Library of the Hungarian Academy of Sciences.